

Voormalig VRT-baas **Cas Goossens** ziet de extreme commercialisering met lede ogen aan

“EEN ZWAKKE OPENBARE OMROEP IS NEFAST VOOR DE DEMOCRATIE”

Hij was de laatste baas van de openbare omroep die uit eigen gelederen werd gerekruteerd, de laatste ook met jarenlange (journalistieke) media-ervaring. Cas Goossens (72) ziet met lede ogen hoe de VRT, nochtans de meest succesvolle Vlaamse zender, wordt belaagd en zijn toekomst in vraag wordt gesteld. “Dat een reorganisatie zich opdringt, is evident”, zegt hij. “Maar even belangrijk is het ontwikkelen van een visie op de inhoudelijke opdracht van de VRT. De Vlaamse politici moeten zich realiseren dat het toekomstige gelaat van onze democratie ervan afhangt.”

Cas Goossens begon zijn carrière als radiojournalist, stapte over naar de televisie en werd in 1986 administrateur-generaal van de BRTN, wat hij tien jaar lang zou blijven om dan te worden opgevolgd door Bert De Graeve. Goossens was daarmee de laatste baas van de openbare omroep die uit eigen gelederen omhoogklom en kon bogen op jarenlange media-ervaring. De Graeve kwam van Alcatel en zette de trend van het moderne type managers dat de openbare omroep sindsdien heeft geleid en dat weinig voeling, laat staan ervaring, had met media. Daardoor kregen de marketeers het ook bij de VRT voor het zeggen, werd de omroep steeds meer gestroomlijnd naar het model van commerciële zenders.

Het is precies die door de marketing gestuurde golf die de VRT nu parten speelt. Immers, de VRT worstelt met een enorme dualiteit. Enerzijds is de openbare omroep de meest succesvolle van Vlaanderen en staan in de top tien van de meest bekeken programma's bijna uitsluitend programma's van de VRT, anderzijds zijn er de enorme budgettaire problemen waarmee de omroep krijgt af te rekenen en die, mede onder druk van de crisis die elke sector treft, nopen tot serieuze besparingen. Die worden in eerste instantie en in tegenstelling tot de meeste bedrijven, aan de top doorgevoerd, en wie de cij-

fers ziet, kan niet anders dan concluderen dat zo'n sanering al veel eerder had moeten gebeuren. Momenteel beschikt de VRT immers over niet minder dan 91 'managers'. Tijdelijk VRT-baas Piet Van Roe wil dat terugschroeven tot 61. “Terecht”, zegt Cas Goossens. “En 61 managers op een totaal vast personeelsbestand van een kleine 2800 mensen is nog royaal. Reken immers maar mee: al die managers hebben

Het schoentje wringt echter vooral op het inhoudelijke vlak. De enige aandeelhouder van de VRT, het Vlaams Parlement, zou eens een grondige discussie moeten voeren over wat er precies van de openbare omroep wordt verwacht, ondubbelzinnige keuzes moeten maken en de middelen desgevallend aanpassen.

Cas Goossens: Een grondige bezinning over die opdracht is het eerste wat die aandeelhouder zou moeten doen. Als

“Zonder ontspanningsprogramma's zou de VRT verschrompelen”

allemaal hun secretariaat, een bedrijfs-wagen en tankkaarten van het bedrijf. Dat zijn olopende kosten die rechtstreeks niets te maken hebben met het maken van programma's. Maar ook bij het personeelsbestand van 2800 mensen kunnen er vraagtekens worden geplaatst. Dat is evenveel als twintig jaar geleden, toen het gros van de programma's nog niet buitenshuis, door externe productiebedrijven, werd gemaakt, maar wel door eigen mensen. Anderzijds moet er veel langer uitgezonden en dus veel meer geproduceerd worden.”

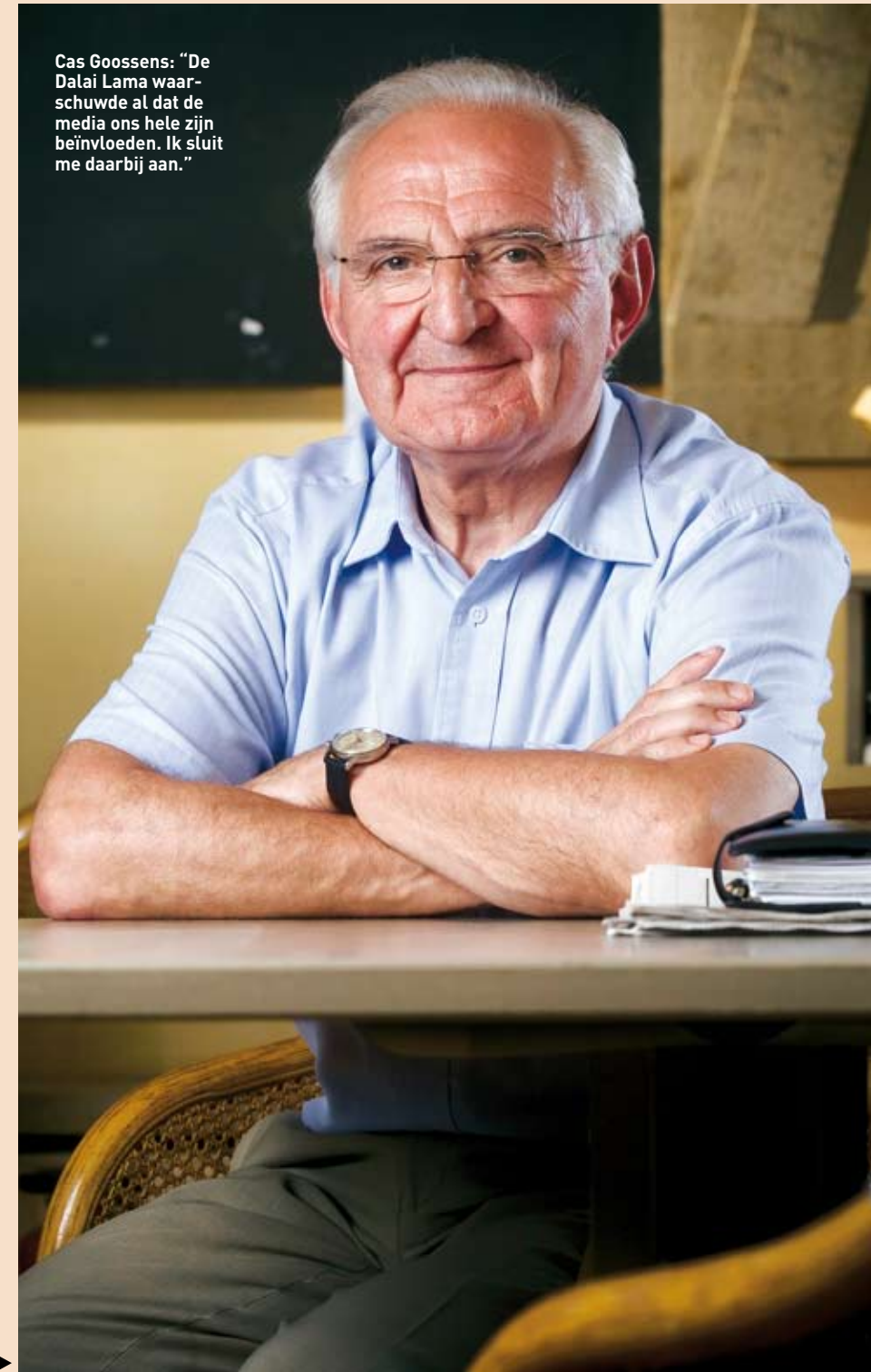
in Engeland de beheersovereenkomst van de BBC moet worden hernieuwd, stelt men een commissie samen met daarin de grootste geesten van het land. Die gaan in debat en stellen het inhoudelijke profiel samen van wat van een openbare omroep mag worden verwacht. Zo'n debat wordt gevoerd op basis van vragen over de werkelijke macht en taak van de media en welke rol de media in de samenleving spelen. De Dalai Lama waarschuwde daar al voor: hij merkte op dat de media van grote invloed zijn op ons hele zijn, niet enkel op ons consumptiegedrag maar ook op

onze levenshouding en onze manier van denken. “De media zijn daardoor medeverantwoordelijk voor het welzijn van de gemeenschap”, zei hij. Ik sluit mij daarbij aan. Daarom vind ik het zomaar aan banden leggen, laat staan het muilkorven, van een openbare omroep bijzonder gevaarlijk.

Leo Neels (voormalig directeur-generaal van VTM, nvdr) zei ooit dat de openbare omroep zich alleen moet bezighouden met wat commerciële omroepen niet doen.

Dat vind ik een gevaarlijke stelling die niet enkel het voortbestaan bedreigt van een gezonde openbare omroep maar ook vragen oproept rond het veiligstellen van essentiële democratische waarden. Concreet zou dat betekenen dat een openbare omroep zich niet meer zou mogen bezighouden met ontspanningsprogramma's, want dat zou het exclusieve werkterrein worden van commerciële zenders. Maar valt dat weg binnen een medium dat hoe dan ook een uitgesproken ontspanningsmedium is, dan wordt zo'n openbare omroep op minder dan geen tijd gemarginaliseerd. Zoals in de Verenigde Staten is gebeurd. De VRT zou doodgewoon verschrompelen, in het beste geval een omroep worden voor nieuws en elitaire cultuur, en steeds minder rechten kunnen doen gelden op gemeenschapsgeld. Nee, een openbare omroep moet gebaseerd zijn op drie evenwaardige activiteiten: het verstrekken van nieuws en informatie, zorgen voor niet betuttelende educatie, moderne televisie à la National Geographic waar mensen ook nog iets van kunnen opsteken, en voor goede ontspanning. Tot dat laatste reken ik ook sport, want zonder sport amputeert men een openbare omroep, ook al beseft ik dat de sportrechten ontzettend duur zijn geworden. En het zijn vooral de commerciële zenders en de daarmee gepaard gaande concurrentie die daarvoor verantwoordelijk zijn. Uiteindelijk kunnen die rechten enkel nog gekocht worden door grote commerciële conglomeraten, zoals dat van de Duitse mediamagnaat Leo Kirch (eigenaar van o.m. 'Bild Zeitung', nvdr). Als enkel dergelijke machtige mannen greep hebben op de media, is dat een regelrechte bedreiging voor de democratie. Dan zullen zij achter de schermen aan de touwtjes trekken.

Cas Goossens: “De Dalai Lama waarschuwde al dat de media ons hele zijn beïnvloeden. Ik sluit me daarbij aan.”

Vandaar dat een openbare omroep heus geen luxe is.

Dat is in Engeland al diverse keren bewezen door de machinaties van mediamagnaat Rupert Murdoch, die tientallen radio- en televisiestations en 176 kranten bezit, waaronder 'The Times' en de populaire tabloid 'The Sun'. Vroeger steunde die laatste de conservatieven, maar toen Tony Blair het met zijn vernieuwde socialistische New Labour wilde maken, vroeg hij Murdoch de steun van zijn kranten. 'The Sun' maakte een bocht van 180 graden en zette zich achter Blair. Maar niemand geeft iets voor niets, zeker niet in die wereld. Toen Blair premier was, kon hij zich geen kritische benadering van Murdochs imperium veroorloven, was het integendeel de magnaat die Blair op zijn kantoor ontbood om er te praten over pakweg de introductie van de euro, wat Murdoch niet goed uitkwam, of de verhoging van het btw-tarief voor kranten. Terwijl hij Blair tegelijk diets maakte dat zijn kranten beschikten over gevoelig materiaal over verkozenen van Blairs partij. Blair kon geen kant op. Op die manier kreeg iemand die nooit was verkozen dus onrechtstreeks controle over iets wat een heel land aanging, en werden beslissingen genomen of uitgesteld met als enige criterium de commerciële belangen van die onverkozene. Dat is allesbehalve democratisch. Het druist zelfs regelrecht in tegen elk democratisch beginsel. Precies voor zulke uitwassen kan een goed gerunde openbare omroep een tegengewicht bieden. Enkel vanuit een onafhankelijke rol kunnen de media hun rol als waakhond voor de democratie waarmaken.

Maar het gaat verder, want de media bepalen voor een deel de teneur, de sfeer, de clichés, de modes en trends binnen een samenleving. Als dat enkel op basis van commerciële belangen gebeurt, komt dat het welzijn van de samenleving niet ten goede. Als media vanuit puur commercieel oogpunt bijvoorbeeld vooroordelen tegenover een bepaalde situatie of bevolkingsgroep uitvergrooten in plaats van ze realistisch te kaderen en eventueel te ontkrachten, als media om puur commerciële redenen mensen nog veroordelen voor ze voor de rechter zijn gebracht, dan kan dat voor verzuring en problemen zorgen die strikt genomen niet nodig zijn.

En dan hebben we het nog niet over rechtstreekse politieke beïnvloeding. **In Vlaanderen hebben we feitelijk maar één mediatycoon, Christian Van Thillo.**

Wie het ook is, als iemand in zo'n machtspositie komt te zitten, maakt hij er vroeg of laat ook gebruik van. Of misbruik. Daarom is een openbare omroep, waarvan ik de soms grote tekortkomingen en gebreken niet wil negeren of ontkennen, een absolute noodzaak. We moeten er zelfs Europees werk van maken om de toekomst van de openbare omroepen, die ook in andere landen fel worden belaagd, veilig te stellen. Als in de media nog enkel commerciële belangen meetellen, zal dat niet enkel nefast zijn voor de kwaliteit van wat die media aanbieden maar onvermijdelijk ook de teloorgang betekenen van de journalistieke normen en waarden. Dat mag men uit politieke hoek niet toelaten. En dat denken, dat eenzijdig gericht zijn op wat de markt dicteert, heerst nu al volop. Heel wat jonge journalisten zijn zich

■ ■ **Géén reclame op de VRT maar ook géén overheidsgeld voor commerciële zenders, dat zou vooral de kwaliteit ten goede komen** ■ ■

nog amper bewust van hun verantwoordelijkheid en beschouwen hun métier en hun 'product', namelijk nieuws, zelf al als niet meer dan een gewoon commercieel product waarvan de toevoer en consumptie beantwoorden aan dezelfde marktregels als van pakweg *patatten*. Dat leidt tot verarming van het aanbod, tot manipulatie, tot zelfs het dicteren van denkwijzen en het sturen van reacties, waardoor de mensen aan de top van grote mediaconglomeraten zelfs internationaal een ongezonde politieke invloed krijgen. Het enige alternatief is een gezonde, niet van de commercie afhankelijk zijnde openbare zender

die informatief, kritisch en onafhankelijk kan functioneren maar ook op een eigentijdse wijze zijn educatieve rol vervult en tegelijk ook zorgt voor kwalitatieve ontspanning.

Jonge mediamensen raad ik aan 'A Reporter's Life' te lezen, de autobiografie van Walter Cronkite, een van de allergrootste nieuwsmensen van vorige eeuw die zelfs invloed had op het beëindigen van de oorlog in Vietnam en op de toenadering tussen de Israëlische Menachem Begin en de Egyptische president Anwar Sadat. Deze reus van het vak concludeert uiteindelijk: "Elke omroep zou een openbare omroep moeten zijn!" Terwijl hijzelf als Amerikaan altijd voor een commerciële omroep had gewerkt.

De concentratie gaat echter onverdroten door. Het invloedrijke productiehuis Woestijnvis gaat nu via de participatie in 'Humo' zelfs deels scheep met gigant Sanoma. En de VRT concentreerde de voorbije jaren het gros van haar acties in de mediagroep

van zijn grootste concurrent, de kranten en bladen van de Persgroep, eigendom van VTM-baas Van Thillo. Opvallende constructies die vragen oproepen.

Als een privé-onderneming zoals Woestijnvis kwaliteitsprogramma's maakt die binnen het VRT-kader passen, is daar toch weinig op tegen? Overigens is de carrière van verscheidene sleutelfiguren van Woestijnvis bij de openbare omroep begonnen. Eigenlijk zou kwaliteit het enige concurrentie-element mogen zijn dat speelt tussen openbare en commerciële zenders. Waarom hanteren we niet de Engelse norm? Daar is het evident: géén reclame op BBC en

géén overheidsgeld voor commerciële zenders, onder geen enkele vorm. Dus wordt de concurrentieslag uitgevochten op basis van kwaliteit. Als elke vorm van reclame voor de VRT verboden zou zijn, het verlies aan inkomen zou worden gecompenseerd door de overheidsdotatie en dat zou worden gekoppeld aan een duidelijke visie op de werkelijke opdracht van onze openbare zender, zou er geen probleem meer zijn. Dan zou de overheid ook een efficiënt beleid kunnen eisen én het waarmaken van die inhoudelijke opdracht. Zo'n situatie zou die overdaad aan managers op zich al overbodig maken en tot besparingen leiden. Of het totaalplaatje zoveel duurder zou uitvallen, weet ik dus nog niet zo. Het commerciële luik van de openbare zender zou automatisch overbodig worden en dus kunnen worden afgestoten. Alleen vergt het enig inzicht en vooral ook politieke moed om zo'n keuze te maken. En het probleem is dat, zoals Piet Van Roe in zijn nieuwjaarsspeech al zei, de VRT binnen de Vlaamse politieke families nog maar weinig echte medestanders telt.

Terwijl die politiek de commerciële dans juist blind meespeelt. Als clown opdraven in het eerste het beste televisiespelletje lijkt me niet bevorderlijk voor de geloofwaardigheid van politici, laat staan dat we van zulke politici enig inzicht moeten verwachten in de media en de verantwoordelijkheden die dat meebrengt.

De druk op politici is groot, en dat was ook het drama van Yves Leterme. Die werd als Vlaams minister-president gezien als een bekwaam en hard werkend politicus, zijn boekhoudersaaiheid werd ervaren als een kwaliteit. Als federaal premier wilde hij echter ook de populaire toer opgaan, maar dat creëert een dikwijls ongezonde vertrouwdheid met de showwereld en maakt het moeilijker afstand te houden van bepaalde mediafiguren. Daardoor liet Leterme zich verleiden tot commentaar toen hem op de trappen van de Brusselse kathedraal werd gevraagd de Brabantse te zingen. Wij hadden het indertijd niet eens in ons hoofd gekregen Gaston Eyskens op de trappen van de kathedraal met een micro te benaderen. Ik ben het er dus mee eens dat politici enige terughoudendheid moeten betrachten met betrekking tot amusementsprogramma's. Want ook daarvan zouden

"Ik wil niet de indruk wekken dat vroeger alles beter was bij de BRT. Maar als er niet wordt ingegrepen, zouden de gevolgen wel eens zeer destructief kunnen zijn."

commerciële media weer gebruik kunnen maken om bevriende politici beter te positioneren. Er zijn toch voldoende bekende Vlamingen die we niet per se op politici moeten terugvallen, hé. **Enkel de markt laten regeren, is in elk geval om problemen vragen.**

Dat geloof in de volledige vrijheid voor marktmechanismen is een fundamenteel benadering à la Adam Smith (*achttiende-eeuwse econoom en grondlegger van het klassieke liberalisme, nudr*), wat op termijn even erg en destructief is als het christelijke of het islamfundamentalisme. Dat leidt naar uitwassen zoals het bonussensysteem voor topmanagers en bedrijfsleiders. Vóór de crisis werd elke kritiek daarop als godslastering beschouwd; zowel vooraanstaande bedrijfsleiders als bepaalde politici vonden dat zo iets aan de markt en de aandeelhouders moest worden overgelaten. Tot het perfide systeem, waarbij beurswaarden omwille van bonussen of door ondoordachte besparingen de hoogte worden ingejaagd, zo uit de hand liep, dat er faillissementen en een diepe financiële crisis uit voortvloeiden. Dan bleek het opeens géén taboe om met geld van de belastingbetaler de banken overeind te houden. En blijkbaar heeft men nog niets geleerd, zoals de situatie bij InBev duidelijk maakte. Een goed renderend bedrijf dat zomaar eventjes 300 man aan de deur dreigde te zetten, voornamelijk omdat de bedrijfstop vette premies krijgt voor het doorvoeren van besparingen en het optimaliseren van winsten. Als zo'n gigant moet besparen, is dat toch simpeler op te lossen. Moet er 100 miljoen bespaard worden, dan is

dat bij zo'n groot internationaal bedrijf toch te vinden bij de topmensen? Als die van hun monstervergoedingen elk tien procent afstaan, heb je ook al miljoenen bespaard zonder dat die mensen er wezenlijk armer van worden. Maar dan heb je tenminste geen 300 gezinnen in de problemen gebracht. In bepaalde kringen wordt die redenering niet echt geproefd, moet ik zeggen. Men doet dat af als een 'populistische redenering'. Dat klopt ten dele, maar dat neemt niet weg dat het wáár is. En dat wat nu gebeurt, zwaar indruist tegen het rechtvaardigheidsgevoel van de meeste mensen. Welnu, als men ook de media volledig door de markt laat reguleren, zal dat rechtvaardigheidsgevoel nergens nog aan de bak komen.

Dit gezegd zijnde, wil ik ook niet de indruk wekken dat vroeger alles beter was. Ik heb de tijd gekend van de volledige politisering van de BRT. Dat was het ook niet. Maar als er niet wordt ingegrepen, zouden de gevolgen nu wel eens zéér destructief kunnen zijn.

Hoe zie je zelf de toekomst van de VRT?

Alles hangt af van de politieke keuzes die worden gemaakt. Daarvoor moet men uitgaan van de overtuiging dat media belangrijk zijn voor het welzijn van een samenleving en moet men duidelijk formuleren welke openbare media men concreet wil. En van de openbare omroep zeker geen nichezender maken. Dat zou de VRT fataal worden. En tot vervelens toe: die keuzes zullen ook het toekomstige gezicht van onze democratie bepalen. Ik hoop dat voldoende politici in het Vlaams Parlement zich dáár bewust van zijn!

Tekst: Dominique Trachet